

A decorative archway with two columns. The arch is filled with intricate scrollwork. The columns are also decorated with scrollwork and have a small decorative element at the top. The text is centered within the arch.

חֹבֶרֶת
הַלְכוּת וְהַלְיוּכָה
חֲנוּכָה

נֶעֱרָךְ עִיֵי יִשְׂרָאֵל יִצְחָק הַלּוּי אֵיִצְקוֹבִיץ
הַזְכוּת לְצֶלֶם נִתּוּנָה רַק לְמִטְרוֹת חִינוּךְ וְלֹא
לְמִטְרוֹת רוּחַ
052-7635514

מאזי הנזכה

כדי להבין את השתלשלות אירועי חנוכה נספר בקצרה דברי הימים באותה העת:

עלכות פרס ועדי

בשנת ג' אלפים של"ח נחרב בית המקדש הראשון ע"י נבוזראדן שר הטבחים, שהיה שר בממשלתו של נבוכדנאצר מלך בבל שהייתה בימים ההם האימפריה העולמית, כל העמים היו מחויבים להעלות מס מדי שנה בשנה כנהוג בזמנים ההם, לאחר מות נבוכדנאצר מלכו כמה מלכים בבבל, ובזמן מלך בלשאצר התחילה מלחמה בינו לבין מלכות פרס ומדי, ימים רבים ערו עבאות פרס ומדי על העיר בבל, ובשנה השלישית למלחמה בליל הסדר נסוגו עבאות פרס ומדי באופן זמני מחומות העיר. בלשאצר סבור היה כי העיר ניצלה ובטוח היה ברוב כוחו, וברוב שחצנותו צווה להביא כלי המקדש ועשה עימם משתה, בשעת המשתה הטיח דברים כלפי שמיא דברי חירופים וגידופים. תוך כדי דיבורו ירדה יד מקיר הבית וכתבה שם אותיות בלשון הקודש, וכל חכמיו שהיו עימו לא ידעו לפענחו רק דניאל לבדו, ובהם קרא שלילה זה עתידה לעבור הממשלה לידי הפרסים. וכך היה שבאותו לילה נרעח בלשאצר ובמקומו מינו את דריוש מלך מדי על כל הממלכה. מלכות פרס ומדי הייתה בתקופת זמן של 59 שנה משנת ג' אלפים שפ"ט עד תמ"ח, דריוש היה מלך רק שנה אחת, ואחריו מלך כורש, והוא נתן רשות לבני ישראל לעלות לירושלים, ולבנות את בית המקדש. לצורך זה אף נתן להם כלי המקדש שהיו לו ממה שהגלה נבוזראדן לבבל, ובשמוע זרובבל (שהיה נכדו של המלך יהויכין) את דבר המלך כורש אסף סביבו ארבעים ושניים אלף איש ובשמחה וברננה עלו לירושלים לבנות את בית המקדש. לאחר זמן הצטרפו ג"כ עזרא ונחמיה, לאחר כמה שנות מלכות מות כורש ואחריו עלה למלוכה אחשורוש ובימיו היה נס פורים. לאחר אחשורוש מלכו עוד כמה מלכים, אבל לא היו ידועים כ"כ.

מלכות יון

בשנת תמ"ח יצא אלכסנדר מוקדון מלך יון וכבש בהצלחה גדולה ארצות רבות ובין הארצות הייתה ג"כ פרס, בדרכו לארץ ישראל ניסה לכבוש את צור ולא הצליח מחמת שהייתה מבוצרת היטב, ורק ע"י שהשומרונים סייעו לו עלתה בידו לכבוש את צור. בשכר סיוע זה ביקשו ממנו שייתן להם רשות להחריב את בית המקדש והסכים לבקשתם. כאשר שמעו יהודי ירושלים את דבר הגזירה הנוראה נחרדו חרדה גדולה, וכדי לבטלה שלחו את שמעון הצדיק (שעדיין לא היה אז כהן גדול) לנסות לבטל את הגזירה. כשהגיע שמעון הצדיק נעשה לו נס גדול, כשאלכסנדר מוקדון ראהו ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו, ועי"ז הצליחו לבטל את הגזירה.

לאחר שש שנות מלכות מת אלכסנדר מוקדון ומצביאיו חלקו ביניהם את ממלכתו. אנטיגנוס קיבל את מקדוניה שהוא יון. סלווקוס קיבל את פרס וסוריה, ותלמי קיבל את מצרים. ע"פ ההסכם הייתה ארץ ישראל תחת הנהגתו של סלווקוס מלך סוריה, וכך היה בתקופה קצרה, ולאחר מאבקים בין תלמי לסלווקוס עברה הנהגת ארץ ישראל לתקופה ארוכה למעלה ממאה שנה תחת הנהגת תלמי ובניו, וכנהוג בימים ההם הטיל תלמי מס על ארץ ישראל ואיסוף הכספים היה מוטל בימים ההם על הכהן הגדול. לאחר שלטונו של תלמי מלכו עוד ג' מלכים וכולם נקראו בשם תלמי. בימי תלמי החמישי גברה ידו של אנטיוכוס מלך סוריה (שהיה נכדו של סלווקוס) וכבש את ארץ ישראל מידי תלמי מלך מצרים. בראשית שלטונו גילה יחס טוב וחס ליהודים ואף פטרם מלשלם מס במטרה שיוכלו להתבסס

ולתקן את הריסות ירושלים שנהרסה במשך המלחמות. לאחר כמה שנים החזיר את חובת התשלומים מחמת מפלה שהייתה לו במלחמתו עם הרומאים ועקב כך הוא העלה את מחירי מס התשלומים וביניהם ארץ ישראל. בנו סלווקוס הכביד יותר ואף בזמנו התחילו שונאי ישראל לנסות להכפיש שם ישראל. לאחר כמה שנות מלוכה נהרג, ואת מקומו ירש אחיו הצעיר אנטיוכוס, ואצל מלך זה התרחש מעשה הנוכה.

סיכום עקוצר

שלטון היוונים	שלטון הגבלים
תמ"ח - כיבוש הארצות ע"י אלכסנדר מוקדון	סל"ח - חורבן בית ראשון
תנ"ז - חלוקת הארצות ע"י מעביאי אלכסנדר	סס"ז - נבוכדנאצר מת ואוויל מרודך מולך תחתיו.
תפ"ז - מלך תלמי השני	ספ"ו - מת אוויל מרודך ובלשאצר מלך תחתיו
תק"כ - מלך תלמי השלישי	ספ"ט - המעשה בליל הסדר ונהרג בלשאצר
תקמ"ו - מלך תלמי הרביעי	שלטון הפרסים
תקנ"ט - כיבוש הארצות ע"י אנטיוכוס הגדול	ספ"ט - כיבוש בבל ע"י דריוש
תקל"ד - סלווקוס נעשה מלך סוריה	ס"ז - כורש מלך ונותן רשות לבנות ביהמ"ק
תרכ"י - אנטיוכוס נעשה מלך סוריה	ת"ז - נס פורים

נמצא שמעשה של אנטיוכוס היה 220 שנה לאחר שעלו בני ישראל מגלות בבל

השפעת היוונים על חיי היהודים

במשך תקופה ארוכה ששלטו מלכי תלמי בארץ ישראל השפיע שלטונם לרעה על עם ישראל. נזק זה שנעשה לעם ישראל גרם לנזקים עצומים אף לאחר שיוון כבר לא שלטה בעולם, אבל קלקולה עדיין נשאר. היוונים האמינו בחיי הוללות ובתאוות והתעסקות בהנאות עוה"ז שבהם מאסה תורתנו הקדושה, אבל לדאבונו מצאה דרך רעה ומקולקלת זו אוזן קשובה אצל כמה יהודים שיהדותם לא הייתה מן המשופרים. תוך תקופה קצרה היו כמה וכמה יהודים שהנהיגו לעצמם דרך מקולקלת זו. יהודים הללו היו מכונים בשם "מתיוונים". בתחילת דרכם הצניעו מעשיהם בסתר ולא התגבשו להיות קבוצה אחת מחמת הבושה והפחד, אבל בתקופת שלטונו של תלמי השלישי אירע מפנה חשוב שגרם לשינוי עצום. כפי שסיפרנו לעיל, היו היהודים חייבים לתת מדי שנה מס לתלמי המלך. בזמנו היה אז הכהן גדול בשם חוניו השלישי והיות שלא היה תקיף דיו לא הצליח לאסוף את תשלום המס, ולכן איים תלמי לעלות לירושלים למלחמה. עקב המצב הקשה ניצל זאת אחיינו בשם יוסף בן טוביה שהיה מן המתיוונים, ובא לכהן גדול ושייכנעו שרק בכוחו לאסוף מס וכן ביכולתו להרגיע את תלמי המלך, ודודו עשה כאן טעות גורלית ומסר בידו הכוח לשאת וליתן עם המלך ולאסוף מס בכל ישראל. משרה זו נתנה למיתיונים כוח שלטון עצום והם ניצלו זאת עד תום לעורך תאוותיהם עד שאין לתארה.

גזירות אנטיוכוס

וכשהגיע אנטיוכוס לשלטונו ניסה בכוח להשליט את תרבות יון המקולקלת ולדאבונו מצא אוזן קשובה אצל המתיוונים ואף המזכסים סיעו לו להשליטו בכוח. אנטיוכוס שינה בזה התנהגות קודמיו

ותחת השפעת חבורת רשעים זו אשר שידלה אותו להתערב התיר להם לעשות ככל העולה על רוחם. המתיוונים ששים ושמחים הרגו את הכהן הגדול שהיה באותה העת ומינו כהן גדול מטעמים ששמו היה ישוע ושינה את שמו ליסון. ג' שנים שימש בתפקיד זה ובתקופתו השתנתה ירושלים מעיר קדושה לעיר פורקי עול ר"ל, אולם כעבור ג' שנים קיבל את עונשו היות ובכל שנה היה שולח את המס ביד אחד מאוהביו ששמו היה מנחם ושינה את שמו למנלאוס. שליח זה הפעיר במלך שימסור לו את הכהונה והוא יוסיף לו במס. המלך הסכים לבקשתו ולצורך העניין מעל באוצרות בית המקדש כדי לשלם למלך, ואח"כ הרג את ליסון ונעשה לכהן גדול, בשנת תקצ"ד יצא אנטיוכוס למלחמה במצרים ושם נכשל מחמת שהרומאים התגברו עליו, ובירושלים עלתה השמועה שאנטיוכוס נרצח. ולכן העם שנפשם קצה מהתנהגות מנלאוס ניצלו הזדמנות זאת והתקומם נגדו עד שהוא ואוהביו הערכו לברוח אל מבער הקרה הסמוך לבית המקדש. כששמע אנטיוכוס את אשר קרה בארץ ישראל הגיע לארץ ישראל והתנפל על היהודים והרג אלפים ונכנס לביהמ"ק והעמיד פסל בהיכל וגזר על שלושה דברים: "שבת", "מילח" ו"מועדים". חיילי אנטיוכוס התרוצצו מעיר לעיר והכריחו כל אחד ואחד להשתחוות לצלם ושלא יעברו על הגזירות. מחמת המצב הקשה עזבו רבים את העיר והלכו להתגורר ביערות ובמערות והרבה דם נשפך בימים אלו. בין מעשי קידוש ה' שנעשה בימים הללו מסופר על קבוצת אנשים כאלף איש שהיו במערה אחת וכשנודע הדבר לחיילי אנטיוכוס הגיעו אליהם באמצע השבת ועמדו מחוץ למערה והדליקו בפתח המערה אש ואמרו להם אם ברצונכם לחיות צאו מהמערה וכבו האש, ואם לא תעשו כן ממילא תמותו מעשן האש, ואע"פ כן העדיפו יושבי המערה למות על קידוש ה', גם המעשה של חנה ושבעת בניה היה באותה עת, ללא ספק שהיה באותה העת ימים קשים ונוראים ליהודים היראים והשלמים שהיו צריכים לקיים דבר ה' בסתר ובמורא גדול.

מלחמת החשמונאים

אבל גם תקופה נוראה וחשכה זו עברה מהעולם ע"י ניסים ונפלאות שעשה עמנו השי"ת, והיא בעת ששליחי אנטיוכוס עברו מעיר לעיר לקיים מזבחות תועבה הגיעו אל העיר מודיעין, והקימו מזבח וניסו להכריח תושבי המקום לזבוח חזיר ר"ל, ומיד קם מתתיהו הזקן ואמר להם חלילה לנו מלעבור על דתי ה'. תוך כדי דבריו נגיש אחד מהמתיוונים ע"מ לזבוח חזיר, מיד ניגש מתתיהו ודקרו בחרב והרג חיילי אנטיוכוס שעמדו איתו מיד נקבצו אליו יראים ושלמים והלכו ליערות להתכונן למרידה, כשהגיע שעתו של מתתיהו הזקן להיפטר מן העולם קיבץ את בניו והזהירם למסור את נפשם בהגנה על תורת ה', וציום שבנו יהודה יהיה מנהיגם. יהודה חרט על דגלו מכבי שהיה ר"ת מי כמוך באלים ה'. בשמוע אנטיוכוס את מרד החשמונאים שלח את אפלוניס להשמידם, ואע"פ שמספר התוקפים היה גדול מ"מ התחזק יהודה בביטחונו בה' והתנפל עליהם, הרג את שר הצבא ולקח את חרביו להיות לו לחרב, אנטיוכוס ניסה שוב בשולחו את סירון אבל גם הוא הוכה על ידם. ואז החליט אנטיוכוס לצאת נגדם למלחמה ויאסוף צבא למעלה מארבעים אלף איש ועליהם העמיד את ניקנור וגורגיאס לשרי צבא אבל השי"ת נתן אותם ביד יהודה ויהרגם וינוסו מרוב פחד, ושוב לא ניסה אנטיוכוס מחמת מורא ופחד. ממלא מקומו ליסיאס ניסה, אבל שוב לא עלתה בידו.

שחרור המקדש ונס חנוכה

עתה חזרו המכבים ושחררו את ירושלים. מנלאוס וחבריו ברחו מן העיר אל מבער החקרה, וכאשר נכנסו אל ביהמ"ק וראו את החורבן הנורא שעשו היונים בפרט את הפסל שעשו על המזבח, מיד שברו את השיקוץ וגם סתרו את המזבח וגנזו את אבניו בנו מזבח חדש וסתרו את ביהמ"ק ביום כ"ה בכסלו תקצ"ז, שלוש שנים לאחר חילולו, וכאשר רצו להדליק במנורה גילו שהמנורה נגולה בידי היונים ולכן

במקומה עשו מנורה מברזל אולם כאשר רצו להדליקה לא מצאו שמן טהור בלתי פח שמן קטן בחותמו של כהן גדול והכירו שאינו נטמא, אבל פח שמן קטן זה לא היה בו די שמן כי אם ליום אחד והם היו צריכים שמן לח' ימים כדי שיהיה בידם העת לעשות שמן מחדש, אבל נעשה נס והשמן הספיק לח' ימים. זכר לנס זה קבעו חז"ל בימים הללו ימי הודיה להשי"ת לזכר הניסים, ונקרא חג זה בלשון חנוכה בלשון חנו כ"ה לזכר החניה וחנוכת ביהמ"ק שהיה בימים אלו.

הלכות חנוכה

עני חייב

(א) כל איש ישראל, מבן י"ג חייב מעיקר הדין, ומנהג האשכנזים שכל אחד ואחד מבני הבית ידליק.
 (ב) אשה חייבת בהדלקת נר חנוכה אע"פ שזו מעוות עשה שהזמן גרמא, מ"מ נר חנוכה שאני מפני שאף הם היו באותו הנס.

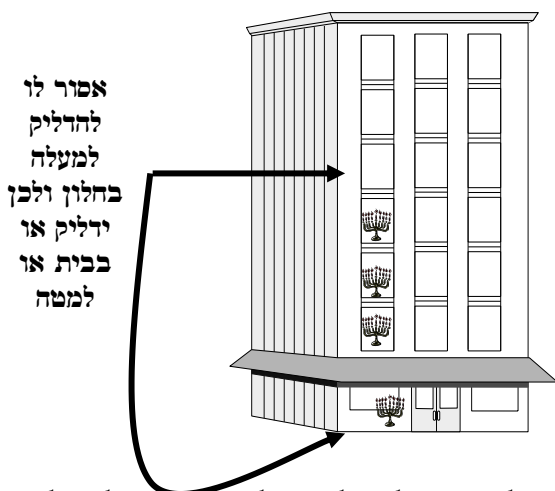
ומה שאין האשה מדליקה מבואר מחמת שני טעמים: (א) אשתו כגופו ולכן האשה פטורה ולכן גם שאר הצנות צבית אינם מדליקים משום שאינו נאה שהאם אינה מדליקה והם כן מדליקות (משנ"ב תרע"ה סק"ט). (ב) משום שעיקר המלווה הוא בחוץ ואישה אינה יכולה להדליק בחוץ משום שכל כבודה בת מלך פנימה (חם סופר שנת כ"א)

(ג) קטן שהגיע לחינוך הוא ג"כ מדין המהדרין, ולכן הנהוגים להדר שכל אחד מדליק צריכים ליתן לקטן ג"כ להדליק.

עקום ההדלקה

(א) בגמ' שבת (כ"א ע"ב) מבואר שגר חנוכה מצווה להניחו אל פתח ביתו מבחוץ לרשות הרבים כדי להרבות בפרסומי ניסא, וצריך להדליקו בטפח הסמוך לפתח ובעד שמאל כדי שיהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ויהיה מוקף במצוות.

אסור לו להדליק למעלה בחלון ולכן ידליק או בבית או למטה

(ב) בזמנינו נהגו רבים להדליקו בתוך הבית, אבל מ"מ גם כשמדליקו בתוך הבית ידליקו ליד דלת וכדו' כדי שיהיה מזוזה מימין וכו', או כשמדליק בחלון.

(ג) לכתחילה יש להניחו למטה מעשרה ולמעלה מג' טפחים, אבל למעלה מעשרים פסול.

בעה עדליקים

(א) מנורה = מהדרין לקנות מנורה העשויה מכסף, אבל בכל כלי כשר להדליק אלא שאסור להדליקו בכלי מאוס או בקליפי ביצים וכדו'.

(ב) הנרות = צריכין שיעמדו בשורה ישרה ויפה ולא שיעמדו אחד נכנס ואחד יוצא, וכמו כן שלא יהיה אחד נמוך ואחד גבוה.

ג) השמון = כל השמונים כשרים אלא שמהדרין בשמן זית דווקא, ואם אין באפשרותו שמן זית ידליק עכ"פ בשמן.

ד) הפתילות = כל סוגי הפתילות כשרים לנר חנוכה ומצווה מן המובחר בעמר גפן או מחוטי פשתן.

זמן ההדלקה

א) בגמ' שבת מבואר שזמן הדלקת נר חנוכה מצוותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, מפני שזמן זה העם חוזר ממלאכתו ועוברים ושבים ויש פרסומי ניסא על ידי ההדלקה.

ב) ובזמן ההדלקה נחלקו הפוסקים האם הכוונה שקיעת החמה או צאת הכוכבים, ולכך יש נוהגים בשקיעה, ויש נוהגים בצאת הכוכבים.

ג) ואלו הנוהגים בצאת הכוכבים מבואר במשנה ברורה שיתפללו קודם ערבית, משום ב' טעמים: א) תדיר ושאינו תדיר קודם. ב) קריאת שמע דאורייתא קודמת.

סדר ההדלקה

בסידור המנורה נאמרה שלוש שיטות:

א) דעת השו"ע שיש להתחיל מהנר הנוסף ושיש להדליק משמאל לימין, ולכן בלילה הראשון מתחיל בעד ימין ולמחרת מוסיף נר ומתחיל בו וחוזר לימינו.

ב) דעת המהרש"ל והגר"א שמסדרים את המנורה משמאלו, ומדליקים תמיד בנר ימין וממשיך לימינו, והטעם כי ימין תמיד עדיפא. (אמנם לפירוש זה אינו מדליק בנר החדש)

ג) דעת הלבוש והט"ז שמסדר את המנורה כדעת המהרש"ל אלא שמדליק בנר החדש וממשיך לשמאלו.

המנורות עומדות ביום השלישי של חנוכה

לפי הלבוש והט"ז

לפי המהרש"ל והגר"א

לפי השו"ע

מתחיל ↓ וממשיך לשמאלו	מתחיל ↓ וממשיך לימינו	מתחיל ↓ וממשיך לימינו

סדר הברכות

- (א) בלילה הראשון מברך שלושה ברכות: 1) להדליק נר [של] חנוכה. 2) שעשה ניסים. 3) שהחיינו. בשאר הימים מברך רק שתי ברכות הראשונות.
- (ב) שכח לברך שהחיינו בלילה הראשון יכול לברך גם בלילה השנייה.
- (ג) אסור להפסיק בין הברכה להדלקה, ואם הפסיק שלא מעניין ההדלקה עריך לחזור ולברך.

איסור השתמשות בנר חנוכה

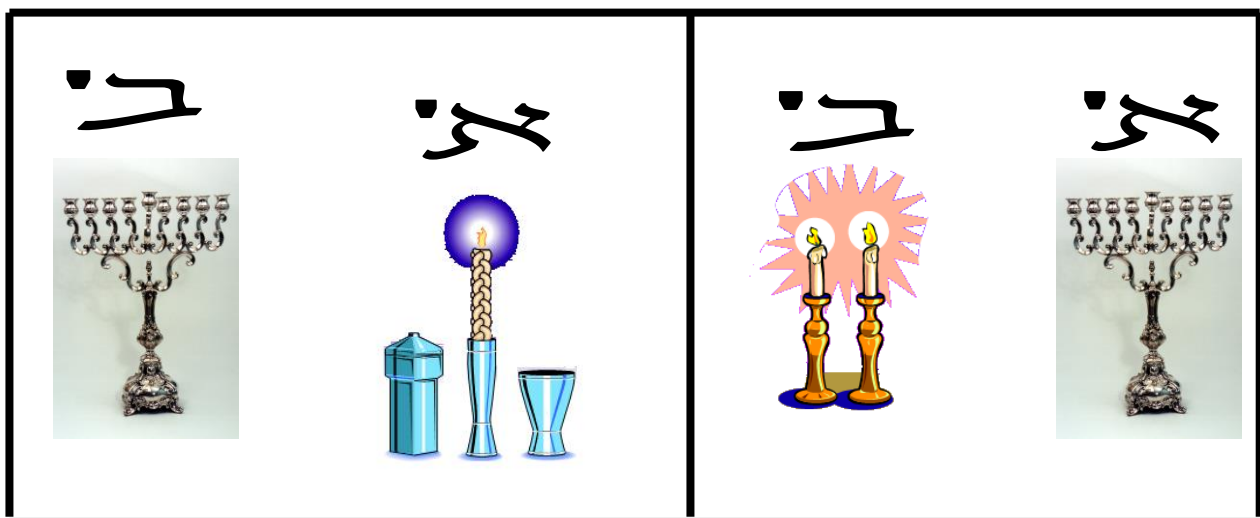
- (א) אסור להשתמש בנר חנוכה, אבל מותר לשבת בחדר כשאינו מתכוון להשתמש בנרות. והטעם: (א) משום בזיון המלווה. (ב) כי טעם המלווה הוא מחמת הנס שנעשה במקדש, וגם במקדש היו אסורים להשתמש בנרות.
- (ב) נהגו להדליק נר נוסף על נרות החובה שמדליקים והוא נקרא שמש.
- והטעם: שאם יבואו להשתמש, יהיה נקרא כאילו השתמשו רק עם השמש.

ההדלקה בערב שבת ובעוצאי שבת

- (א) בערב שבת מדליקים קודם נר חנוכה, ואח"כ מדליקים נרות שבת. והטעם: כי ע"י הדלקת נרות מקבלים את השבת, לכך כריך להדליק קודם.
- (ב) במוצאי שבת עושים קודם הבדלה ואח"כ הדלקת נרות. כי קודם כריכים ללכת מהשבת שיהיה מותר בעשיית מלאכה ורק לאחר מותר בהדלקת נר חנוכה.

במוצאי שבת

בערב שבת

ההדלקה בבית הכנסת

(א) נוהגים להדליק בבית הכנסת ולברך עליה.

והטעם: (א) משום פרסומי ניסא. (ב) כדי שמי שאינו בקי יוכל ללכת ידי חובתו בהדלקה זו.

(ב) מניחים את המנורה בצד דרומי.

והטעם: כי בבית המקדש עמד המנורה כלל לרום.

(ג) זמן ההדלקה הוא בין מנחה למעריב.

כי לאחר מעריב אין מן הנכון לעכב את הליבור.

התפילות וקריאת התורה בחנוכה

(א) בכל התפילות לאחר מודים מוסיפים על הניסים, ואם שכח ונזכר קודם שסיים הברכה (הטוב שמך) חוזר ומתחיל ועל הניסים, ואם נזכר לאחר שסיים הברכה אומר קודם יהי לרצון: הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשית לאבותינו וכו' בימי וכו', נזכר לאחר סיום התפילה אינו חוזר.

(ב) בכל ימי החנוכה אומרים הלל השלם.

והטעם: (א) בכל יום היה נס חדש צפח השמן. (ב) בכל יום מוסיפים נר חדש.

(ג) בכל יום קוראים בתורה בפרשת הנשיאים.

והטעם: (א) כי אז נגמרה מלאכת המשכן. (ב) נס חנוכה היה כעין חנוכה המשכן.

(ד) בברכת המזון לאחר סיום הקטע נודה לך אומרים ועל הניסים, שכח ונזכר קודם הברכה (על הארץ) חוזר ואומר, נזכר לאחר סיום הברכה אומר הרחמן הוא יעשה לנו (כמו בתפילה) נזכר לאחר ברכת המזון אינו חוזר.

ענהגי חנוכה

(א) נוהגים שהנשים אינם עושים מלאכה בחצי שעה לאחר ההדלקה.

והטעם ע"פ הנס שהיה ע"י אשה.

(ב) נוהגים לאכול מאכלי חלב.

והטעם: (א) זכר למאכלי גבינה שנתנה יהודית לכורכ כדי לשכרותו, כמו בחג השבועות

במתן תורה נוהגים לאכול מאכלי חלב כמו כן בחנוכה שהיוונים ראו לבטל את התורה

וניאחו אותם הוי כעין קבלת התורה.

(ג) נוהגים לאכול מאכלים מטוגנים בשמן זכר לפח השמן.

שאלות לחזרה

- (א) מי מחיוב בהדלקת נר חנוכה ?
- (ב) מה הטעם שנשים אין חייבות ?
- (ג) היכן מקום ההדלקה ?
- (ד) באיזה גובה מדליקים ?
- (ה) באיזה מענרה מדליקים ?
- (ו) באיזה פתילות ושמונים מדליקים ?
- (ז) באיזה שעה מדליקים ?
- (ח) האנך סדר הברכות ?
- (ט) האם מותר להפסיק בדיבור ? ומה הדין כשהפסיק ?
- (י) האם מותר להשתמש בנר חנוכה ? ומדוע ?
- (יא) מה הטעם למנהג הדלקת שמש ?
- (יב) מתי מדליקים בערב שבת ובמוצאי שבת ? ומדוע ?
- (יג) מדוע נוהגים להדליק בבית הכנסת ?
- (יד) היכן מדליקים ? ומדוע ?
- (טו) מתי זמן ההדלקה ? ומדוע ?
- (טז) מה אנמרים בתפילות ? ומה הדין כששכח ?
- (יז) מדוע אנמרים הלל השלם ?
- (יח) מה קוראים בתורה ומדוע ?

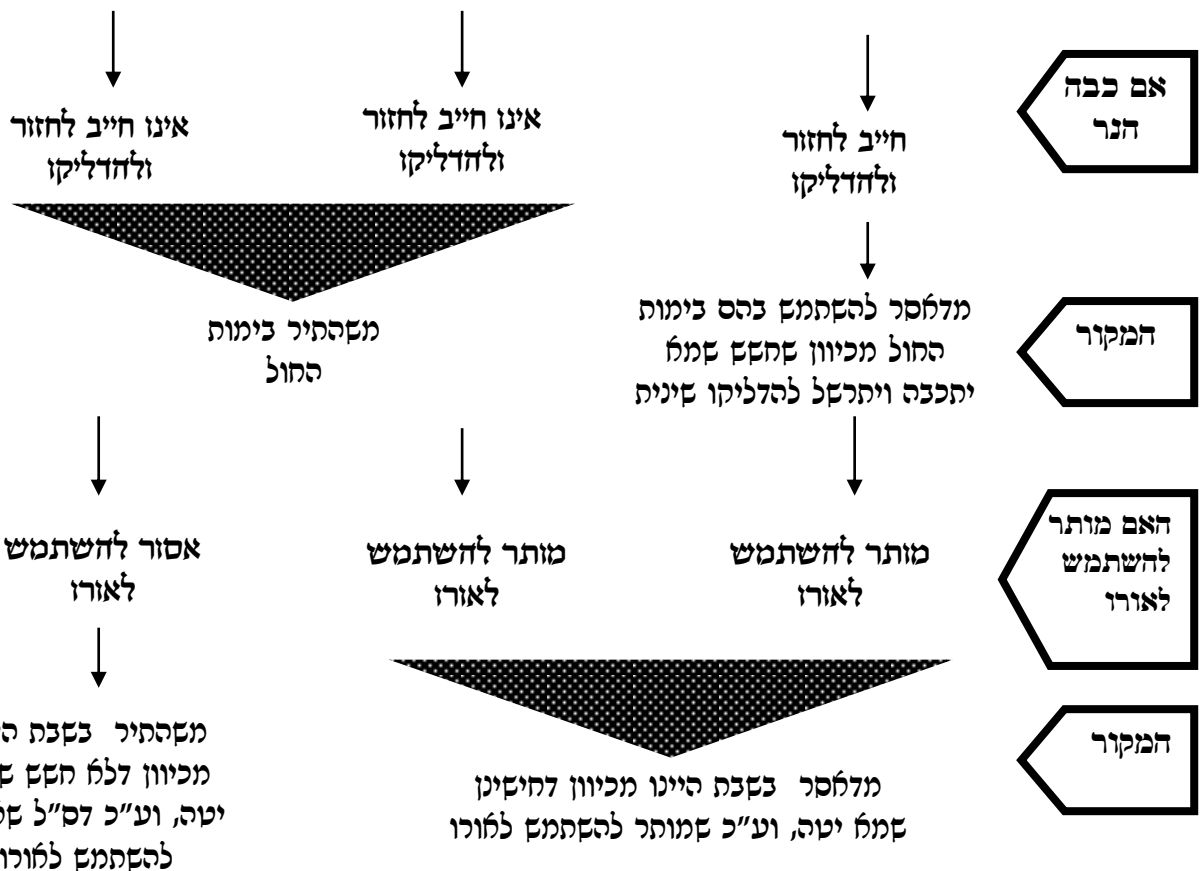
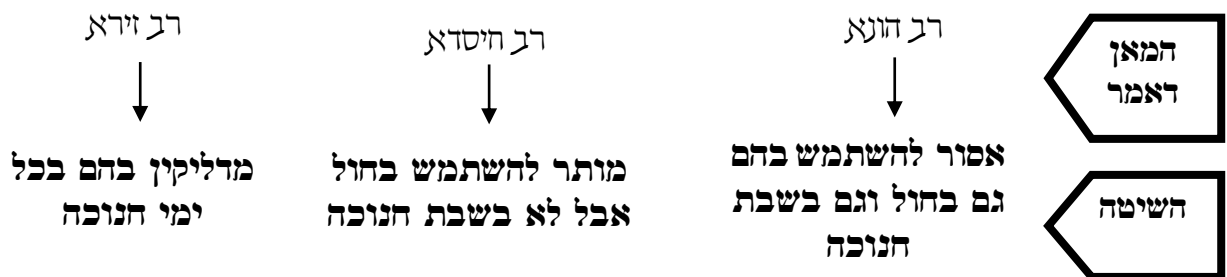

תלמיד יקר! לפניך שתי סוגיות שונות הדנות שניהם בענייני חנוכה הבה נראה כיצד ניתן להרכיב מהם סוגיה אחת

סוגיה בעניין דכפתה זקוק לה

בתחילת פרק במה מדליקין שבמס' שבת מונה המשנה כמה סוגי שמנים ופתילות שאסור להדליק בהם בשבת, וטעם הדבר היות ושמנים ופתילות הללו אינם דולקים יפה ולכך חיישינן שמא יטה הכלי כדי שיבוא השמן אל הפתילה וידלוק יפה, וע"י פעולה זו יתחייב משום מבעיר, לגבי שמנים ופתילות הללו פליגי אמוראים בדף כא' ע"א האם בחנוכה ג"כ אסור להדליק בהם או לא, ובגמ' איכא ג' שיטות, ומפסק ההלכה דייקו עוד ב' הלכות.

סוגיה בעניין הדלקה עושה מצווה או הנחה עושה מצווה

איבעיא להו

עיקר מצות הדלקת נר חנוכה היינו הנחת נר חנוכה במקום שיש פרסומי ניסא, ומעשה ההדלקה הוא רק תנאי מוקדם לקיום מעשה המצווה

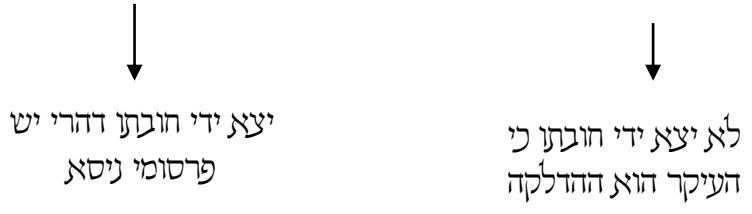
עיקר מצות נר חנוכה היינו עצם הדלקת הנר

הא בי ט'א

הסבר

הדליקו חרש או שוטה או קטן

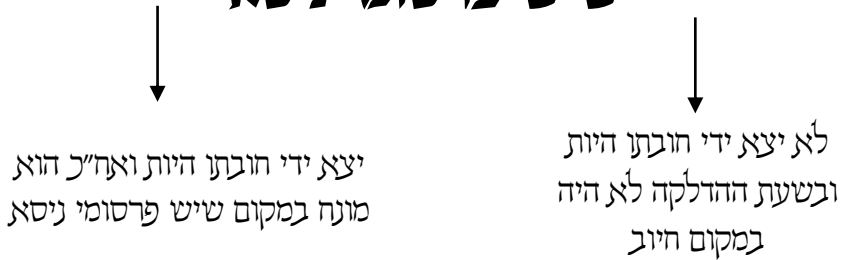

נפק"מ א'

הדין והטעם

הדליקו בביתו ואח"כ הוציאו למקום שיש פרסומי ניסא

נפק"מ ב'

הדין והטעם

איזה ברכה מברכים

נפק"מ ג'

הדין

האיך ניתן להרכיב שני הסוגיות בסוגיה אחת?

המחבר בסימן תרעג סעיף ב' כתב בזה הלשון: הדלקה עושה מצווה לפיכך אם כבתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה עכ"ל, ומדבריו למדנו שניתן להרכיב שני הסוגיות כאחד

היות ועיקר המלואה הוא פרסומי ניסא חייב להדליקו שוב

כבתה זקוק לה ← מדוע? ← הנחה עושה מצווה =

המלואה הוא רק ההדלקה, ולכן לאחר שהדליק שוב אינו חייב לחזור ולהדליקו

כבתה אינו זקוק לה ← מדוע? ← הדלקה עושה מצווה =

אמנם דעת הרבה מהאחרונים שאין הסוגיות תלויות הא בזהא (עי' ט"ז פרי חדש חכמת שלמה פרי מגדים ועוד)

כמה נרות מדליקים בכל יום

של חנוכה	של סוכות	
8	13	יום א'
7	12	יום ב'
6	11	יום ג'
5	10	יום ד'
4	9	יום ה'
3	8	יום ו'
2	7	יום ז'
1	שמיני עיצרת	יום ח'

דעת בית שמאי שפוחת וחולץ כמו פרי חג

דעת בית הלל: מוסיף והולך דמעלין בקודש ולא מורדין

- יום א' = 1
- יום ב' = 2
- יום ג' = 3
- יום ד' = 4
- יום ה' = 5
- יום ו' = 6
- יום ז' = 7
- יום ח' = 8

ומבארים בספרי חסידות שמחלוקת בית שמאי ובית הלל הוא מחלוקת יסודית בעבודת ה', דעת בית שמאי הוא שבמלחמת היצר הוא דווקא ע"י מלחמה עם הרע וע"י זה הוא מתמעט והולך, ודעת בית הלל שבמלחמת היצר אינו ע"י מלחמה עם הרע, אלא אך ורק ע"י עשה טוב, ועל ידי זה הרע נעלם מאליו.

פרפראות לחנוכה

הנס של חנוכה לא נכתב בכתבי הקודש כשאר הניסים, כי אז היינו חושבים שרק פעם היה יכול לקרות ניסים כאלו, אבל האמת שנס כמו בחנוכה יכול להיות בכל דור, בכל זמן שיהודים מוסרים נפשם על קידוש ה', ה' עומד לימינם.

(ר' שלמה קלוגר)

מדוע בחנוכה דווקא יש מהדרין מן המהדרין?

כי האמת שבזמן גזירות היונים עשו היהודים מהדרין, שמאלד הדין לא היו כריכים למות על קידוש ה' והיו יכולים לפטור עצמם בטענת "אונס", ולא היו כריכים ג"כ להדר בשמן טהור, ולכן במלווה זו יש מהדרין מן המהדרין. (ספרים)

שרח לגרף ועזר לאחר שהדליק נר אחד מה הדין?

יכול עדיין לצרף אם נשאר לו שאר הנרות להדליק, ואע"פ שמדליק מדין מהדרין, כי הרי מדינא אין צריך כי אם נר אחד כי בחנוכה המהדרין כמו המלווה עצמו.

הטעם שגומרים את ההלל בחנוכה כמו בסוכות מפני שבכל ימי החנוכה יש בכל יום דבר חדש שהוא הנר שמוסיפים בכל יום, וגם בסוכות היה כל יום יו"ט בפני עצמו מפני השינוי שנעשה כל יום בקרבנות. (אבודרהם)

לכאורה אפשר להרהר האם טוב עשו בני החשמונאים שהתחילו את המרד נגד האויב וכי לא היה בגדר מאבד את עצמו לדעת? על כן בא השמן להראות להם למפרע שהיו אדוקים שכמו הפח של שמן התגבר על משך כמה ימים שלא בדרך הטבע, כמו כן הן שיאלו למלחמה מעט נגד רבים עשו ע"פ התורה. (ישעיה לב)

מדוע הכנים הכהן פח שמן? וכי מה ענינו בהכנת השמן, אלא שיש הבדל בין השמנים המוכנים למנוחה שצריך רק כחית, ואילו למנחות אין צריך כחית, אבל הכהן לצורך מנחת החביתין שלו החמיר על עצמו, ולכן הכין לעצמו בקבוקים של שמן זית לצורך המנחה שלו, ובקבוק אחד כזה מלאו, וא"כ יולא שע"י הידור שהידר הכהן לעצמו ילא הנס, לכן גם בחנוכה יש מהדרין ומהדרין מן המהדרין.

(חתם סופר "שבת")

ואיבא למידיק למה בעו ח' ימים דביון דשמן שבפך הייך בו בדי להדליק לילה אחד נמצא שלא נעשה הנס
אלא בוי הלילות?
קושיות הבית יוסף

ג' תירוצים מהב"י:

א) שחלקו את השמן שבפך לח' חלקים, ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והיה דולק עד הבוקר, נמלא שבכל הלילות נעשה נס.
 ב) לאחר ששפכו השמן במנורה נתמלא הפך מחדש.
 ג) בלילה הראשון מלאו שמן בנרות, ולמחרת מלאו במנורה שהוא עדיין מלא שמן.

ו"ל דבית הלל סברי "מוסיף והולך" ואם יהיה חנוכה רק ז' ימים ידליקו ביום ד' של חנוכה ד' נרות, ולפי בית שמאי שסובר "פוחת והולך" ג"כ יהיה ד' נרות, א"כ ביום ד' של חנוכה לא יהיה ניכר אם סובר כשיטת בית שמאי או בית הלל לכן התקינו ח' ימים.
(בת עין)

ו"ל ע"פ משל, לסוחר עשיר, שנסע לירידי, והיה עמו ח' שקים מלאים דינרי זהב, בדרך שדדו ממנו את הכסף, ועל פי נס לא השגיחו בשק אחד, כשהגיע הסוחר ליריד שבר איכרים שירדפו אחרי הגזלנים, ואותו שעה נדר לה' שאם יהיה בעזרו יתן מעשר לדקה, כשהגיע לביתו לאחר הכלחת האיכרים להחזיר את השוד, הלך ונתן לגבאי דקה מעשר מז' השקים שנשדדו, אולם טענו הגבאים שגם מהשק שלא נשדד חייב ליתן מעשר כי בלעדיו לא היה לך מהיכן לשלם לאיכרים כסף. הנמשל, היונים טמאו כל השמנים ורק פח שמן זה לא טימאו, דבר שבעלמו היה נס, ואלמלא נס זה לא היה שמן שיחול בו הנס, ממילא היום הראשון מדליקים בעבור נס זה גופא.

(קופץ הפנחה)
 מקשים החוס' שלכאור' אפילו שמלאו פך שמן בחותמו של כהן גדול, מ"מ איך השתמשו בו הא אפילו בנגיעה נמי מטמאים א"כ מה הועילו מציאה זו. אלא השיב היהודי הקדוש מפסיסחא בדרך נחות שזו גופא היה ג"כ נס שבעת מעשה לא עלה על דעתו של אדם לשאול קושיית החוס', ולכן מדליקים ח' ימים.

(ברכת חיים)
 ו"ל שבפך היה שמן מדויק ליום אחד בלבד, אבל כששפכו השמן לתוך המנורה נשאר מעט בכלי. דהרי לא יתכן שישפכו שמן ולא יישאר אפי' טיפה. ממילא אפילו לאחר ששפכו כל השמן לתוך המנורה לא היה יכול לדלוק יום א' מחמת שלא היה די שמן מחמת שנשאר מעט בפך. נמלא שביום הראשון ג"כ היה נס שדלק יום א'.

(עשורת אלעזר)
 עאם מציאת הפך היה ג"כ נס, שהרי מעולם לא היה הכהן גדול חותם על השמן יען כי היה ממונים על כך בבית המקדש, ואלא עאם זה שהכהן חתם היה נס וע"ז מדליקים ביום א'.

(בני יששכר)
 מתחילה לא הדליקו בתוך ההיכל מכיוון שהיה מלא גיזולים וטומאות ולכן הדליקו בחוץ, וא"כ היה היום הראשון עלמו נס, שאע"פ שהפך שמן הספיק ליום אחד היינו דווקא כשמדליקים אותו בתוך ההיכל מקום שאין בו רוחות, אבל בחצר היה כריך יותר שמן מכיוון שהאוויר שולט בשמן, והיה נס שהספיק גם ליום הראשון וזה גופא הנס ליום הראשון, ומדויק זאת מפזמון "על הניסים" שאומרים והדליקו נרות "בחצרות קדש" היינו שזה היה ג"כ נס.

(חתם סופר)

מעוז צור

ה' שאתה מצלר כסלע חזק להושיעני בעת צרה, לך נאה שישבחוך.

הבא לנו משיח ותכונן ותבנה את בית מקדשי.

ואז קרבן תודה נזבח לפניך.

ולעת שתכונן לעשות טבח בצר השונא המחרף ומגדף אותי.

אז אשלים לשורר ולזמר לפניך על חנוכת המזבח.

רעות רבות סבלתי עד כי שבעתי מהם.

ביגון כילה כוחי מחמת קושי השיעבוד והעבודה

שהיה אלל מלכות מצרים הכנויה עגלה ע"ש הכתוב בירמיה עגלה יפיפיה מצרים.

ובידו הגדולה הוליא את עם ישראל המכונים סגולה.

ולבא מצרים וכל זרע מצרים ירדו כמו אבן לעומק ים סוף.

אל בית המקדש (הכנויה לביר) הביא אותי ה'

וגם שם לא היה לי שקט ושלווה לזמן מרובה

ובא נבוכנצר הנוגש והגלה אותי

וזאת בא לי כעונש כי עבדתי עבודה זרה ושתיתי יין נסך

וכאשר עברתי מעט זמן בהיותי בגלות הגיע הסוף ע"י זרבוכל ולסוף שבעים שנות גלות נושעתי

לכרות ולהשפיל את קומת מרדכי הלדיק המכונה ברוש ביקש המן בן המדחא

אך מחשבה זו נהייתה לו למלכודת וגאוותו נפסקה

מעוז צור ישועתי לך נאה לשבח.

תבון בית תפילתי

ושם תודה נזבח.

לעת תבין מטבח מצר המנבח.

אז אגמור בשיר מזמור חנכת המזבח:

רעות שבעה נפשי

ביגון בחי בלה. חיי מררו בקושי

בשיעבוד מלכות עגלה.

ובידו הגדולה הוציא את הסגלה.

חיל פרעה וכל זרעו ירדו כאבן במצולה:

דביר קדשו הביאני

וגם שם לא שקטתי.

ובא נוגש והגלני.

כי זרים עבדתי. ויין רעל מסכתי

במעט שעברתי קץ בבל. זרבבל. לקץ שבעים נושעתי:

פרות קומת ברוש בקש אגני בן המדחא.

ונהיתה לו לפח ולמוקש למוקש וגאוותו נשבתה.

את ראש מרדכי שבה משבט בנימין רוממת

ואת האויב שמו מחית

את בניו הרבים ואת רכושן על העץ תלית

היוונים נקבלו עלי אז בימי החשמונאים

ועשו י"ג פרכות בסורג שליד הבית המקדש

וטמאו את כל השמנים

ומנותר הנקן אחד טהור נעשה נס לבני ישראל המכונים שושנים

ואז החכמים המבינים בתורה קבעו שמונה ימים לשורר ולרנן לה'

חשוף זרוע קדש וקרוב קז הישועה. נקם נקמת דם עבדיך מאמה הרשעה. פי ארבה לנו השעה.
ואין קז לימי הרעה.

דחה והשלך את מלכות אדום כלל כלמות והקם לנו מחדש את
שבעת הרועים

ראש ימיני נשאת.

ואויב שמו מחית.

רוב בניו וקניניו על העץ
תלית:

יונים נקבעו עלי אזי בימי
השמנים.

ופרצו חומות מגדלי

וטמאו כל השמנים.

ומנותר קנקנים נעשה נס
לשושנים.

בני בינה ימי שמונה קבעו שיר
ורננים:

דחה אדמון ביצל אלמון הקם
לנו רועה שבעה:

